

Ortaöğretim Öğrencilerinde Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliğinin Yordayıcıları Olarak Benlik Saygısı ve Algılanan Sosyal Destek*

Abdullah MERT**, Ayşenaz Ekin DUMAN***, Meliha KAHRAMAN****

Öz: Bu araştırmanın amacı, ortaöğretim öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliğini yordamadaki rolünü incelemektir. Araştırmanın çalışma grubu, 2016-2017 eğitim-öğretim yılında, Uşak ili merkezinde bulunan üç farklı ortaöğretim kurumunda öğrenim görmekte olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 417 öğrenciden (249 kız – 168 erkek) oluşmaktadır. Araştırma, ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada katılımcıların kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerini belirlemek amacıyla “Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği Ölçeği-Kısa Form”, benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve algılanan sosyal destek düzeylerini belirleyebilmek için de “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” kullanılmıştır. Analizler, SPSS 17.0 paket programı aracılığıyla .05 ve .01 anlamlılık düzeyinde test edilmiştir. Veriler korelasyon, çoklu regresyon ve bağımsız örneklem t-testi teknikleri kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırmanın bulgularında benlik saygısı ve kariyer karar verme öz-yeterliği arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Benzer şekilde, algılanan sosyal destek ile kariyer karar verme öz-yeterliği arasında da pozitif yönlü anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır. Bulgular, ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterlikleri üzerinde benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin yordayıcı rolünü ortaya koymuştur. Araştırmadan elde edilen bulgular, ilgili alanyazın ışığında tartışılmış ve bazı önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği, Benlik Saygısı, Algılanan Sosyal Destek

*25-26-27 Ekim tarihleri arasında Samsunda düzenlenen 20. Uluslararası Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

**Dr. Öğret. Üyesi, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Anabilim Dalı, Uşak/ TÜRKİYE, ORCID::0000-0003-0653-2297, e-posta: abdullahmert@gmail.com

***Öğrenci, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Anabilim Dalı, Ankara/ TÜRKİYE, ORCID::0000-0003-2682-0763, e-posta: aysenazekin@hotmail.com

****Öğrenci, Uşak Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Rehberlik ve Psikolojik Anabilim Dalı, Uşak/ TÜRKİYE, ORCID: 0000-0002-7152-0228, e-posta: melihakahramann@gmail.com.

Gönderim: 16.11.2018

Kabul: 04.01.2019

Yayın: 25.03.2019

Self-Esteem and Perceived Social Support in Secondary Education Students as Predictors of Career Decision-Making Self-Efficacy

Abstract: The purpose of this study is to examine the role of self-esteem and perceived social support in secondary education students in predicting their career decision-making self-efficacy. The study group of the research consisted of 417 students (249 females - 168 males) who were studying at three different secondary schools in the city center of Uşak in 2016-2017 academic years and accepted to participate voluntarily. The research was conducted in accordance with the relational screening model. In the study, the "Career Decision-Making Self-Efficacy Scale - Short Form" is used to determine the self-efficacy levels of the participants, the "Rosenberg Self-Esteem Scale" is used to determine their self-esteem levels and the "Multi-Dimensional Perceived Social Support Scale" is used to determine their social support levels. Analyses were tested at .05 and .01 significance level by using SPSS 17.0 package program. The data were analyzed by correlation, multiple regression and independent samples t-test techniques. A positive relationship was found between self-esteem and career decision-making self-efficacy in the findings of the study. Similarly, a significant positive relationship was also observed between perceived social support and career decision-making self-efficacy. The findings reveal the predictive role of self-esteem and perceived social support on career decision-making self-efficacy of secondary education students. The findings of the study were discussed in the light of the literature, and some suggestions were made.

Keywords: Career Decision-Making Self-Efficacy, Self-Esteem, Perceived Social Support

Giriş

Günümüzde pozitif psikolojiye olan yönelimin eskiye oranla arttığı ve pozitif psikoloji değişkenlerinin araştırmalara konu olduğu görülmektedir. Bu artışla birlikte, söz konusu çalışmalarda, bireylerin olumsuz özellikleri yerine, olumlu yönleri ele alınmaktadır. Bireylerin güçlü yönleri arasında sayılabilecek kavramlardan biri de öz-yeterlik kavramıdır. Yaşamsal faaliyetlerin ve bilişsel süreçlerin anlaşılması konusunda büyük bir önem arz eden öz-yeterlik kavramı ilk kez Bandura tarafından ortaya atılmıştır. Bandura'ya (1977) göre öz-yeterlik, bireylerin kendilerine verilen görevleri veya davranışları başarılı bir şekilde yerine getireceklerine dair kendi yeteneklerine olan güvenleridir. Öz-yeterlik, bireyin gerçekleştirdiği eylemler üzerindeki kontrol ile birlikte çevresindeki başarı performansları, motivasyon kaynakları, öz düzenleme becerisi, duygulanım ve psikolojik stres gibi birçok değişkenle ilişkili

olmaktadır (Ulaş, 2016). Bireylere verilen görevleri tam olarak yapabileceklerine inanmaları öz-yeterlilik düzeylerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Öz-yeterliğin, cinsel risk davranışları, fiziksel egzersiz, beslenme ve ağırlık kontrolü gibi sağlık değişkenleri üzerindeki etkisini gösteren pek çok çalışma (Aksayan ve Gözüm, 1999; Schwarzer ve Fuchs, 1995) yapılmıştır. Bunun yanı sıra bireylerin öz-yeterliliğin akademik başarısına etki ettiği, yapılan çalışmalarda ortaya çıkmıştır (Bandura, 1993). Bilgisayar kullanımı (Aşkar ve Umay, 2001), problem çözme becerisi (Yenice, 2012), matematik (Altıntaş, Özdemir ve Kerpiç, 2012) ve geometri (Günhan ve Başer, 2007) başarısı da öz-yeterliğin etkisinin incelendiği değişkenler arasında sayılabilmektedir. Ayrıca öz yeterlik kavramı bireyin karar vermesini gerektiren birçok durumda da etkili olabilmektedir. Doğumundan ölümüne dek sürekli bir şekilde seçim yapmasını ve karar vermesini gerektiren pek çok durumla karşılaşan bireyin, özellikle ergenlik döneminde değerlendirmesi gereken önemli kararlardan biri de şüphesiz kariyer kararıdır.

Kariyer karar verme sürecinde önemli bir yer tutan kariyer karar verme öz-yeterliği (Taylor ve Betz, 1983) bireyin gerçekleştirmesi gereken kariyer görevlerinde kendisine duyduğu güveni ifade etmektedir (Özden, 2014). Şeker'e (2013) göre meslek kararı verme sürecinde kilit unsurlar arasında sayılabilecek ilgi, yetenek ve değer potansiyeli kariyer kararı verme öz-yeterliğinin yüksek olmasıyla daha doğru bir şekilde değerlendirilebilmekte ve buna bağlı olarak kariyer kararı verme süreci sağlıklı bir şekilde seyretmektedir. Öz- yeterliği düşük olan bireylerin kariyer düşünceleri ise kariyer gelişimlerinin önünde birer engeldir (Betz, 1981). Düşük öz-yeterlik inancı bireylerin iş alanlarında kısıtlı olarak yer almasına neden olmakta ve onlara sınırlı kariyer seçenekleri sunmaktadır (Koyuncu, 2015). Bununla bağlantılı olarak, bir kimsenin kariyer karar verme öz-yeterliğinin yüksek olması, bireyin kendi ilgi, yetenek, değerlerinin farkında olması, bu farkındalığın etkisiyle kariyer araştırmaları yapması, birtakım hedefler belirlemesi, hedeflerine ulaşmak için planlar oluşturması ve bu süreçte karşılaşacağı sorunların üstesinden gelmede problem çözme becerilerinin farkında olması ile ilişkili görülmüştür (Bahadır, 2018). Bireylerin kendi kariyer haritalarını oluşturabilmeleri ve kariyer görevlerini sürdürebilmeleri amacıyla mesleki bilgileri temin edebilmek ve onlardan etkili bir şekilde yararlanabilmek gibi yeterliklere sahip olmaları gerektiğine dair inancı da söz konusu görüşü destekler niteliktedir (Yeşilyaprak, 2016). Bireylerin karar verme becerilerini etkileyen önemli faktörlerden birinin de öz-yeterlik olduğu görülmektedir. Öz-yeterlik düzeyi yüksek

bireylerin kendilerini daha iyi tanıdıkları ve hedeflerinin farkında oldukları ve gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunları iyi analiz edebildikleri söylenebilir.

Betz, Klein ve Taylor'un (1996) tanımına göre kariyer kavramın dört önemli unsuru bulunmaktadır. Bu unsurlar, bireyin var olan kapasitesini doğru bir şekilde analiz edebilmesi, çevresindeki meslekler hakkında bilgi edinebilmesi, belirlediği mesleklere ulaşmak için bir planlama yapabilmesi ve bu süreçte karşılaşılabileceği zorluklarla baş etmede problem çözme becerilerini kullanabilmesi olarak sıralanabilmektedir (Bahadır, 2018). Aynı zamanda, kariyer karar verme öz-yeterliği, kariyer kararının verilmesinde bir ön koşul olarak düşünülmektedir ve kariyer kararı vermiş ya da vermemiş olmak, kariyer kararı öz-yeterliğinin varlığı ve düzeyiyle ilişkili görülmektedir (Öztemel, 2012). Kuzgun'a (2014) göre ise belirli bir kariyer adımının atılması ve kariyer hedefine ulaşılması, bireyin kendi yeteneklerine güvenmesine bağlıdır. Yeteneklerine güvenen ve karar verme öz-yeterliğe sahip birey, hedeflerine daha kolay ulaşabilecek ve mesleki kariyer kararını daha doğru verebilecektir.

Alanyazın incelendiğinde kariyer karar verme öz-yeterliğinin meslek kararı verme süreci üzerindeki etkisinin ortaya koyulduğu çalışmalara rastlanmaktadır. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada kariyer karar verme öz-yeterliği ile mesleki kararsızlık arasında negatif bir ilişki olduğu (Taylor ve Pompa, 1990), başka bir çalışmada ise kariyer kararı vermiş öğrencilerin öz-yeterliklerinin, kariyer kararı vermemiş öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur bulgusuna ulaşılmıştır (Gloria ve Hird, 1999). Bergeren ve Romano, (1994) tarafından üniversite öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise bölümlerini isteyerek okuyan öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterliklerinin, öğrenimlerine istemeyerek devam eden öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca, yapılan başka bir araştırmada, pozitif psikoloji kavramları ile gerçekleştirilen çalışmalarda, bir meslek hayalinin kurulması ve ileride bu doğrultuda kariyer sahibi olmanın umut edilmesi, kariyer kararı verme öz-yeterliğini, buna bağlı olarak da kariyer kararı verme sürecini olumlu yönde etkilediği bulgusuna ulaşılmıştır (Sarı ve Şahin, 2013). Buna göre kariyer öz-yeterliğine sahip olan bireylerin mesleki kararlarını daha sağlıklı verdiği söylenebilir.

Benlik Saygısı ve Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği

Birey, kendi iç dünyasını ve davranışlarının nedenini her zaman anlamaya çalışmaktadır. Bu noktada benlik saygısı, birey davranışlarının bir parçası olmakta ve bireyin içsel yolculuğuna yön verebilmektedir. Benlik saygısının anlaşılmasına yönelik olarak birbirinden farklı tanımların varlığı görülmektedir. Rosenberg'e (1965) göre benlik saygısı,

kişinin kendisine yönelik olumlu ve olumsuz düşüncesi iken, Coopersmith'e (1967) göre bireyin kendi değeri ve itibarı hakkında yaptığı bir yorum sürecidir (Avşaroğlu, 2007). Yine, bireyin hemen her gelişim döneminde bir yaşam uğraşı haline gelmiş olan karar verme sürecinde de kişinin kendine olan güveninin ve kendine verdiği değerın yordayıcı rolü dikkat çekmektedir.

Burnett'e (1991) göre karar verme aşamasında bireyin kendine güvenme duygusu ne kadar düşük düzeyde ise karar verme süreci o kadar sıkıntıya düşmektedir. Öte yandan, yüksek bir kendine saygı düzeyi, bireyin akılcı kararlar almasını sağlamaktadır (Avşaroğlu, 2007). Benzer şekilde, üniversite öğrenci ile yapılan bir çalışmada, benlik saygı düzeyi yüksek olan bireylerin daha az karar verme sorunu yaşadıkları (Radford, Mann, Ohta ve Nakane, 1993); yapılan bir başka çalışmada ise kendine saygı düzeyi yüksek olan öğrencilerin kararsızlık davranışlarının düşük olduğu (Tiryaki, 1997) bulgusuna ulaşılmıştır. Pişkin'e (2011) göre bireylerin benlik kavramları, öz saygıları, öz-yeterlik inançları ve denetim odakları ne kadar olumlu düzeyde ise kariyer kararı verme süreçleri de o kadar olumlu yönde ilerlemektedir. Meslek kararı almada bir dizi aşamadan geçen bireyin kendisine duyduğu güven, bu aşamalardan ilki olarak görülmektedir (Lent, Brown ve Hackett, 1994). Ayrıca özgüveni yüksek olan bireylerin kariyer karar verme öz-yeterliğinin de yüksek olduğu tespit edilmiştir (Gianakos, 2001). Benzer şekilde, gerçekleştirilen pek çok çalışma sonucunda da kariyer karar verme öz-yeterliğinin, kendine güven ve yetkinlikle çok yüksek düzeyde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Lent ve Hackett, 1987; Robbins, 1985). Buradan da anlaşılacağı üzere, kariyer karar verme öz-yeterlik saygı düzeyinin benlik, yetkinlik ve özgüven gibi kavramlarla ilişkili olduğu ve bu kavramlardan etkilendiği görülmektedir.

Algılanan Sosyal Destek ve Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği

Bireylerin ailesi ve çevresinden aldığı sosyal destek, gerek kişilik gelişimi gerekse sosyal, bilişsel ve duygusal gelişimleri açısından önemli bir yere sahiptir. Söz konusu destek, kimi zaman ekonomik, kimi zaman psikolojik, kimi zaman da sosyolojik olarak gerçekleşmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde, sosyal desteğin pek çok araştırmaya konu olduğu ve buna istinaden pek çok tanımının yapıldığı görülmektedir. Bu tanımlardan birine göre, sosyal destek, kişinin güvendiği bağlantılar çerçevesinde sosyal kaynaklardan faydalanabilme derecesidir (Terzi, 2016). Genel olarak incelendiğinde ise sosyal destek, kişinin etrafından elde ettiği sosyal ve psikolojik destek olarak tanımlanabilmektedir (Yıldırım, 1997). Algılanan sosyal destek, sosyal bağlantıların destek konusunda yeterli olup olmadığına ilişkin

kişinin genel değerlendirmesi (Sorias, 1998) ve kişilerin sevilip, korunduklarına ve gerçek yardımı alabileceklerine inandıkları bir sosyal sisteme bağlama duygusunu geliştirme davranışlarının ihtiyaç olduğunda ortaya çıkacağına ilişkin inançtır (Lepora, Evans ve Schneider, 1991). Gerçek yardım sağlama, bu yardımın sağlanacağına ilişkin inanç, kendilerine değer verildiğine, gereksinim duyduklarında başvurabilecekleri sosyal bir desteğin olduğuna olan inancı algılanan sosyal destek olarak açıklanmaktadır (Mert, 2014). Başka bir deyişle, sosyal destek yapılmış yardım iken; algılanan sosyal destek ise, yapılacak yardımın geleceğine olan inançtır.

Ortaöğretim öğrencileri ile yapılan bir çalışmada ise aileden algılanan sosyal desteğin karar verme davranışının şekillendirilmesinde ve uyumlu bir karar verilmesinde önem bir yer tuttuğu (Güçray, 1998); diğer bir çalışma sonucunda ise aileden ve arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça karar vermede özsaygının anlamlı düzeyde arttığı görülmektedir (Deveci, 2011). Algılanan sosyal desteğin birçok çalışmada kullanıldığı ve algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça olumlu yönde bir değişimin olduğu ve bu durumun karar verme sürecini olumlu etkilediği anlaşılmaktadır.

Algılanan sosyal desteğinin, kariyer kararı alma ve meslek seçimi değişkenlerinin açıklayıcısı konumunda olduğu düşünülmektedir. Özellikle, kariyer kararı verme öz-yeterliğinin ele alındığı araştırmalarda algılanan sosyal desteğin bir değişken olarak yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda, üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen bir çalışmada ebeveyn desteği arttıkça kariyer karar verme öz-yeterliğinin de güçlendiği (Garcia, Restubog, Toledano, Tolentino ve Rafferty, 2012); diğer bir çalışmada ise algıladıkları toplam destek düzeyleri yüksek olan bireylerin kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerinin de yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Lee ve Park, 2012).

Yukarıda bahsedildiği üzere, ilgili alanyazın taraması sonucunda özgüven, yetkinlik gibi değişkenlerin ve algılanan sosyal destek düzeyinin kariyer karar verme öz-yeterliği üzerinde etkilerinin olduğu saptanmıştır. Pek çok çalışmanın bulgularına göre kendine güven ve yetkinlik duyguları ile algılanan sosyal destek düzeyinin artması öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterliklerini olumlu bir şekilde etkilemektedir. Ek olarak, benlik saygısı ve kariyer karar verme öz-yeterliği ilişkisinin konu edildiği çalışmalara gereksinim duyulduğu görülmektedir. Öte yandan, öğrencilerin yaşamlarında bir dönüm noktası olan ve gelecek yaşamlarının rotasını belirleyen kariyer kararı verme sürecinin ve buna bağlı olarak kariyer karar verme öz-yeterliği kavramının ele alındığı çalışma sayısının da yetersiz olduğu tespit

edilmiştir. Buna ek olarak, mevcut araştırmaların örneklemelerinin büyük bir çoğunluğunu üniversite öğrencileri oluşturmaktadır. Ülkemizde meslek kararı verme sürecinin en çok ortaöğretim kademesinde tartışıldığı düşünüldüğünde, söz konusu kademe üzerinde yapılacak çalışmaların varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Yine, algılanan sosyal destek boyutlarının tümünün kariyer karar verme öz-yeterliliğini aynı düzeyde etkilememesi benzer çalışmaların yapılmasını destekler niteliktedir. Bu nedenle, bu çalışmanın değişkenlerinden biri benlik saygısı diğeri algılanan sosyal destek olarak seçilmiş, örneklem ise ortaöğretim öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada, ortaöğretim öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliliğinin yordayıcı rolünün incelenmesi amaçlanmaktadır. Buradan hareketle aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır. Oluşturulan araştırma soruları şöyledir:

1. Benlik saygısı ve algılanan sosyal destek ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterliklerini anlamlı bir düzeyde yordamakta mıdır?
2. Algılanan sosyal destek alt boyutları olan arkadaş, aile ve özel birinden alınan sosyal destek ortaöğretim öğrencilerinin kariyer-karar verme öz-yeterliklerini anlamlı ve benzer bir düzeyde yordamakta mıdır?
3. Algılanan sosyal destek alt boyutları olan arkadaş, aile ve özel birinden alınan sosyal destek ortaöğretim öğrencilerinin kariyer-karar verme öz-yeterlikleri arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın amacı doğrultusunda, çalışma ilişkisel tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. İki ya da daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli ilişkisel tarama modelidir (Karasar, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim-öğretim yılında Uşak merkezinde bulunan üç farklı ortaöğretim kurumunda öğrenimini sürdüren ve araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden toplam 417 (n=249 kız öğrenci, n=168 erkek öğrenci) 9, 10 ve 11. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Katılımcıların sınıflara göre dağılımı 64'ü 9. sınıf (%15), 97'si 10. sınıf (%23) ve 256'sı 11. sınıf (%61) görünümündedir. Katılımcıların yaşları 14 ile 18 yaş arasında değişmekte olup grubun yaş ortalaması 16'dır.

Veri Toplama Araçları

Bu çalışmada katılımcıların kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerini belirlemek amacıyla “Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği Ölçeği - Kısa Form”, benlik saygısı düzeylerini belirlemek amacıyla “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği” ve algılanan sosyal destek düzeylerini belirleyebilmek için de “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” ve “Demografik Bilgi Formu” kullanılmıştır.

Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği Ölçeği-Kısa Form. Araştırmada kapsamında veri toplama aracı olarak öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterlik düzeylerinin belirlenmesi amacıyla, Betz ve arkadaşları (1996) tarafından geliştirilen, Türkçeye uyarlama çalışması ise Taşdelen-Karçkay, Bakalım ve Sanlı (2015) tarafından yapılan “Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği Ölçeği – Kısa Form” kullanılmıştır. Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği Ölçeği – Kısa Form, 5’li Likert tipi ve 25 maddeden oluşan bir ölçektir. Orijinal ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları .80 –.87 arasında değişmektedir. Ölçeğin tümüne ilişkin iç tutarlılık katsayısı ise $\alpha = .95$ ’tir. (Betz ve Taylor, 2012). Ortaöğretim öğrencileri için uyarlanan ölçeğin iç tutarlılık katsayıları .70 - .78 ve ölçeğin tamamı için $\alpha = .93$ olarak hesaplanmıştır (Taşdelen-Karçkay, Bakalım ve Sanlı, 2015). Bu çalışmada ise ölçeğin toplam iç tutarlılık katsayıları $\alpha = .91$ olarak hesaplanmıştır.

Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği. Bireylerin kendilerini ne kadar değerli gördüklerini ölçmek amacıyla Rosenberg (1965) tarafından geliştirilen ve Çuhadaroğlu (1986) ile Tuğrul (1994) tarafından Türkçeye uyarlanan “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği toplam 12 alt ölçek ve 63 maddeden oluşmaktadır. Bu çalışmada 4’lü Likert tipinde olan ve beş olumlu, beş olumsuz ifadenin yer aldığı toplam 10 maddeden oluşan benlik saygısı alt ölçeği kullanılmıştır. Çuhadaroğlu’nun (1986) uyarlama çalışmasında bir ay ara ile gerçekleştirilen test-tekrar-test yöntemiyle benlik saygısı alt ölçeğine ait güvenilirlik katsayısı 0.75 olarak hesaplanmıştır. (Kılınçer ve Tuzgöl Dost, 2014). Bu çalışmada hesaplanan Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .77’dir.

Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği. Ölçeğin orijinali Zimet, Dahlem, Zimet ve Farley (1988) tarafından bireyin çevresinden elde edebileceği sosyal destek düzeyinin yeterliliğine ilişkin değerlendirmesini ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Türkçeye uyarlama çalışması Eker ve Arkar (1995), gözden geçirilmiş formunun geçerlik-güvenilirlik çalışması ise yine Eker, Arkar ve Yıldız (2001) tarafından yapılmıştır. Ölçek, 7’li Likert tipindedir ve 12 maddeden oluşmaktadır. Güvenirlik çalışmalarına göre ölçeğin güvenilirlik katsayısı .80 ile .85

arasında değişmektedir. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 12 en yüksek puan ise 84'tür. Alınan toplam puan arttıkça algılanan sosyal destek düzeyi de artış göstermektedir(Eker ve diğerleri, 2001). Bu çalışmanın verilerinden elde edilen Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ölçek alt boyutlarından aileden algılanan sosyal destek için .84, arkadaşta algılanan sosyal destek için .89 ve özel birinden algılanan sosyal destek için .94 olarak bulunmuştur. Ölçeğin tümüne ilişkin Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısı ise .86 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada değişkenler arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson korelasyon analizi yapılmıştır. Kariyer karar verme öz-yeterliği, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek alt boyutları toplam puanlarında cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığını saptamak için “t” testi kullanılmıştır. Aynı zamanda, ele alınan bağımsız değişkenlerin (aileden algılanan sosyal destek, arkadaşta algılanan sosyal destek, özel birinden algılanan sosyal destek ve benlik saygısı) ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerini yordama gücünü belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi kullanılmıştır. Çalışmada, bağımlı değişken ile bağımsız değişkenler arasında doğrusal bir ilişkiye bakılmıştır. Bağımsız değişkenler eş zamanlı olarak bağımlı değişkendeki değişimi test edilmiştir.

Bulgular

Ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterliği toplam puanları ile yordayıcı değişkenler (aileden algılanan sosyal destek, arkadaşta algılanan sosyal destek, özel birinden algılanan sosyal destek ve benlik saygısı) arasındaki ilişkileri görebilmek amacıyla korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon değerleri (n=417)

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği	1	,497**	,283**	,237**	,186**
2. Benlik Saygısı		1	,298**	,147**	,198**
3. Aileden Algılanan Sosyal Destek			1	,343**	,226**
4. Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek				1	,258**
5. Özel Birinden Algılanan Sosyal Destek					1

** $p < .01$

Tablo 1’de görüldüğü üzere yapılan Pearson korelasyon analizi sonucunda kariyer karar verme öz-yeterliği ile benlik saygısı [$r= .497, p < .01$] arasında orta düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu, benlik saygısı düzeyi arttıkça öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterliklerinin de arttığını göstermektedir.

Ayrıca, kariyer karar verme öz-yeterliği ile aileden algılanan sosyal destek [$r= .283, p < .01$], arkadaştan algılanan sosyal destek [$r= .237, p < .01$] ve özel birinden algılanan sosyal destek [$r= .186, p < .01$] değişkenleri arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgudan hareketle aileden, arkadaştan ve özel birinden algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliği üzerinde olumlu etkilerinin olduğu söylenebilmektedir.

Ayrıca, benlik saygısı ve çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutları olan aileden algılanan sosyal destek [$r= .298, p < .01$], arkadaştan algılanan sosyal destek [$r= .147, p < .01$] ve özel birinden algılanan sosyal destek [$r= .198, p < .01$] arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgu aileden, arkadaştan ve özel birinden algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliği üzerinde olduğu gibi, benlik saygısı üzerinde de olumlu etkileri olduğunu göstergesidir.

Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin ilk alt boyutu olan aileden algılanan sosyal destek ile arkadaştan algılanan sosyal destek [$r= .343, p < .01$] ve özel birinden algılanan sosyal destek [$r= .226, p < .01$] boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Benzer şekilde, çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin ikinci alt boyutu olan arkadaştan algılanan sosyal destek ile özel birinden algılanan sosyal destek [$r= .258, p < .01$] boyutları arasında zayıf düzeyde pozitif yönlü anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Bu bulgudan hareketle, çevreden algılanan sosyal destek türlerinin birbirlerini olumlu etkiledikleri söylenebilmektedir.

Kariyer karar verme öz-yeterliği, benlik saygısı ve algılanan sosyal destek alt boyutları toplam puanlarında cinsiyete göre bir farklılaşma olup olmadığını saptamak için bağımsız örneklem t-testi yapılmış ve elde edilen sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin t-testi sonuçları

Değişken	n	\bar{x}	SS	sd	T	p
Kariyer Karar Verme Öz- Yeterliği	249	84.12	14.84			
Kız	168	90.51	13.74	415	-4.439	.000
Erkek						

Değişken		n	\bar{x}	SS	sd	T	p
Benlik Saygısı	Kız	249	28.44	5.55	415	-4.398	.000
	Erkek	168	30.86	5.45			
Değişken		n	\bar{x}	SS	sd	T	p
Aileden Algılanan Sosyal Destek	Kız	249	22.29	5.72	415	-.272	.786
	Erkek	168	22.44	5.59			
Değişken		n	\bar{x}	SS	sd	T	p
Arkadaştan Algılanan Sosyal Destek	Kız	249	21.57	6.21	415	-.068	.946
	Erkek	168	21.61	5.41			
Değişken		n	\bar{x}	SS	sd	T	p
Özel Birinden Algılanan Sosyal Destek	Kız	249	14.57	8.67	415	-1.772	.077
	Erkek	168	16.07	8.31			

Yapılan t-testi sonucunda kız ($\bar{x}=84.12$) ve erkek ($\bar{x}=90.51$) öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterliği puanları arasında görülen bu farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur [$t(415) = -4.439, p < .01$]. Bu bulgu, kariyer karar verme öz-yeterliği puanlarının erkek öğrencilerin lehine farklılaştığını göstermektedir.

Benzer şekilde, benlik saygısı toplam puanlarında kız ($\bar{x} = 28.44$) ve erkek ($\bar{x} = 30.86$) öğrencilerin arasında görülen bu farkın da istatistiksel olarak anlamlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır [$t(415) = -4.498, p < .01$]. Bu bulgu, benlik saygısı puanlarının kariyer karar verme öz-yeterliği toplam puanlarında olduğu gibi erkek öğrencilerin lehine farklılaştığını göstermektedir.

Buna karşın, çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin alt boyutları incelendiğinde, aileden algılanan sosyal destek [$t(415) = -.272, p > .05$], arkadaştan algılanan sosyal destek [$t(415) = -.068, p > .05$] ve özel birinden algılanan sosyal destek [$t(415) = -1.772, p > .05$] alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Bağımsız değişkenlerin (aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, özel birinden algılanan sosyal destek ve benlik saygısı) ortaöğretim öğrencilerinin kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerini yordama gücünü belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizinin sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliğini yordamasına ilişkin çoklu regresyon analizi sonucu

Değişkenler	B	S.H.	Beta	t	P	Tol.	VIF	R	R ²
Benlik Saygısı	1.30	3.33	.497	14.52	.000***	1.000	1.000	.497	.247
Aileden Alınan Sosyal	.553	.130	.213	4.25	.000***	.862	1.160		

Destek								
Arkadaştan Alınan Sosyal Destek								
Destek	.344	.126	.138	2.73	.007**	.848	1.179	R= .334
							R ² = .112	
Özel Birinden Alınan Sosyal Destek	.177	.084	.102	2.11	.035*	.912	1.096	

***p<.001, **p<.01, *p<.05,

Bağımlı Değişken: Kariyer Karar Verme Öz-Yeterliği

Bağımsız Değişkenler: 1) Benlik Saygısı, 2) Aileden Alınan Sosyal Destek, 3) Arkadaştan Alınan Sosyal Destek, 4) Özel Birinden Alınan Sosyal Destek

Tablo 3'te görüldüğü üzere, benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliğini yordamasına ilişkin gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi göz önünde bulundurulduğunda benlik saygısının kariyer karar verme öz-yeterliğini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (F= 136.37, R= .497, R²= .247, p<.01). Benlik saygısının kariyer karar verme öz-yeterliğine ilişkin toplam varyansın yaklaşık %24'ünü açıkladığı görülmüştür. Bu bulgu, ortaöğretim öğrencilerinin benlik saygısı düzeyleri arttıkça kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerinin de arttığını göstermektedir.

Ayrıca, algılanan sosyal desteği oluşturan aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve özel birinden algılanan sosyal destek alt boyutlarının birlikte kariyer karar verme öz-yeterliğini istatistiksel olarak anlamlı şekilde yordadığı görülmüştür (F= 17.334, R= .334, R²= .112, p<.01). Algılanan sosyal desteğin tüm boyutlarının birlikte kariyer karar verme öz-yeterliğine ilişkin toplam varyansın %11'ini açıkladığı görülmüştür. Bu bulgu, ortaöğretim öğrencilerinin algılanan sosyal destek düzeyleri arttıkça kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerinin de arttığını göstermektedir. Bu açıklama oranına anlamlı katkıda bulunan değişkenlerin göreceli önem sırasına göre aileden algılanan sosyal destek (β =.21, p<.001), arkadaştan algılanan sosyal destek (β =.13, p<.01) ve özel birinden algılanan sosyal destek (β =.10, p<.05) şeklinde olduğu görülmüştür.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonuçları, ortaöğretim öğrencilerinde kariyer karar verme öz-yeterliği ile benlik saygısı ve algılanan sosyal destek değişkenleri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermiştir. Ayrıca benlik saygısı ve algılanan sosyal destek alt boyutlarının (aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, özel birinden algılanan sosyal destek) kariyer karar verme öz-yeterlik düzeyi üzerinde yordayıcı konumda olduğu

görülmüştür. Bununla birlikte araştırma bulguları, kariyer karar verme öz- yeterliği ve benlik saygısının erkek öğrenciler lehine anlamlı düzeyde farklılaştığını fakat algılanan sosyal desteğin cinsiyete göre anlamlı farklılık göstermediğini ortaya koymuştur.

Kariyer karar vermede öz-yeterlik gibi kişilik değişkenlerinin önemini vurgulamaktadır (Whiston, 2004). Kariyer karar verme öz-yeterliğini açıklayan değişkenlerin araştırıldığı bu çalışmada, benlik saygısının kariyer karar verme öz-yeterliğini anlamlı düzeyde açıkladığı görülmüştür. Öğrencilerin kariyer karar verme öz-yeterliği düzeylerinin benlik saygısı düzeyleri arasında yakın bir ilişki olduğu söylenebilir. Yani benlik saygısı, kariyer karar verme öz yeterliğini olumlu düzeyde etkilemektedir denilebilir. Alan yazında bulunan çalışmaların (Avşaroğlu, 2007; Çolakkadioğlu, 2003; Gati, Gadassi, Saka, Hadadi, Ansenberg, Friedmann, ve Asulin Peretz, 2012; Tatlılıoğlu, 2014) mevcut araştırma bulgusunu desteklediği söylenebilir.

Kariyer kararı verme süreci, kişinin günlük hayatında önemli bir yere sahiptir. Karar veren kişinin yaşamı göz önünde bulundurulduğunda aile ve çevresinden etkilenmemesinin mümkün olmadığı söylenebilir. Aynı zamanda öznel iyi oluş ve benlik saygısını açıklamaya çalışan araştırmalar sosyal desteğin önemine de değinmişlerdir (Cha, 2003; Franco ve Levitt, 1998; Rosenfeld ve Richman, 1998). Bu çalışmalar doğrultusunda yordayıcı değişken olarak benlik saygısı ile birlikte algılanan sosyal destek de araştırmaya dâhil edilmiştir. Yordayıcı olarak ele alınan algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliğini anlamlı düzeyde açıkladığı sonucuna ulaşılmıştır. Eldeklioğlu (2016), yaptığı bir araştırmada ergenlerin karar verme tarzlarının aileden etkilendiği bulgusuna ulaşmıştır. Özellikle ergenlik döneminde sürekli gündeme gelen akademik başarının aileden ve arkadaştan algılanan sosyal desteğe göre anlamlı fark gösterdiğine dair araştırma bulguları mevcuttur (Yıldırım, 2000). Bunlardan hareketle, yapılan araştırmaların ve sonuçlarının mevcut araştırma bulgusunu destekler nitelikte olduğu söylenebilir (Deveci, 2011; Garcia, ve diğ., 2012; Lee ve Park, 2012). Yapılan bir çalışmada, bireyin karar verme güçlükleriyle karşılaşmamasında aileden algılanan destek ve yardımın önemli olduğu açıklanmıştır (Di Fabio, Palazzeschi, Asulin-Peretz ve Gati, 2013). Aynı zamanda aileden algılanan sosyal destek arttıkça bilgi eksikliğinden ve tutarsız bilgidен kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığı belirtilmiştir (Öztemel, 2013). Karar verirken başkalarının görüşlerine göre hareket etme durumu, en çok bilgi yetersizliğinden kaynaklanmaktadır (Kuzgun, 2014). Araştırma bulguları doğrultusunda genel olarak algılanan sosyal destek (aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek, özel birinden

algılanan sosyal destek) ve benlik saygısının kariyer karar verme öz yeterliğinin önemli yordayıcıları olduğu söylenebilir.

Ele alınan değişkenlerin cinsiyet bakımından farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde kariyer karar verme öz yeterliğinin erkek öğrencilerin lehine farklılaştığı görülmüştür. Bu bulgu, alanyazındaki çalışmaları destekler niteliktedir (Bacanlı, 2012; Gati ve diğ., 1996; Öztemel, 2012). Kızların erkeklere göre daha fazla bilgi eksikliğinden kaynaklanan karar verme güçlükleri yaşadıkları da söylenebilir (Öztemel, 2013).

Benzer şekilde benlik saygısının da erkek öğrencilerin lehine anlamlı fark gösterdiği görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bu bulguların alanyazındaki çalışmalarla paralellik gösterdiği söylenebilir (Mann, Radford, Burnett, Ford, Bond, Leung, Nakomura, Vaughan ve Yang, 1998; O'Hare ve Beutel, 1987). Buna karşın Saygın (2008) tarafından üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin benlik saygısı düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Üniversite öğrencileri üzerinde yapılan benzer çalışmalar da bu bulguyu destekler niteliktedir (Ayyash-Abdo ve Alamuddin, 2007; Baybek ve Yavuz, 2005; Robins ve Trzesiniewski, 2002; Sevindik, Yeşil, Sevindik & Açık 2007). Kimlik gelişimi, cinsel, toplumsal ve mesleki öğelerden oluşur ve ergenlik dönemi benlik gelişimi için önemli ve çalkantılı bir dönemdir (Erikson, 1984). Psiko-sosyal gelişim dönemleri de göz önünde bulundurulduğunda ortaöğretim öğrencileri ile üniversite öğrencileri arasında benlik saygısıyla ilgili yapılan çalışmaların cinsiyet bakımından farklı sonuçlar ortaya koyması beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir.

Ayrıca algılanan sosyal destek alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Benlik saygısı değişkeniyle ilgili bulgularda olduğu gibi sosyal destek değişkeninin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığıyla ilgili alanyazında çelişkili sonuçlar yer almaktadır. Çeçen (2008) tarafından 521 öğrenci üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı görülmüştür. Bu araştırma ve diğerleri, mevcut araştırma bulgusunu destekler niteliktedir (Caldwell ve Bloom, 1982). Buna karşın sosyal destekle ilgili yapılan bazı çalışmalar cinsiyetin sosyal destek üstünde yordayıcı konumda olduğunu göstermektedir (Allen ve Stoltenberg, 1995; Antonucci, 1987; Başer, 2006; Kozaklı, 2006; Stokes ve Wilson, 1984; Yıldırım, 2006). Hemen hemen aynı yaşta ve benzer sosyal koşullara sahip öğrenciler üzerinde yapılan bu çalışmada öğrencilerin sosyal destek kaynaklarının benzerlik göstermesi bulguların bu yönde çıkmasının nedeni olarak gösterilebilir.

Bu çalışmada kariyer karar verme öz yeterliğinin en güçlü yordayıcısı olarak %24 ile benlik saygısı karşımıza çıkmaktadır. Benlik saygısı ruh sağlığını etkileyen önemli bir özelliktir. Benlik saygısı ve öznel iyi oluşla ilgili yapılan çalışmalar da iki değişken arasındaki pozitif ilişkiyi destekler niteliktedir (Diener, Oishi ve Lucas, 2003). Yine, önemli bir yordayıcı değişken olan algılanan sosyal desteğin de %11 ile kariyer karar verme öz-yeterliği düzeyi üstünde etkili olduğu görülmektedir. Yapılan diğer çalışmalarda (Ladd, 1990; Mallinckrodt, 1988; Morrison, John, Stephanie, Douglas, Keith, 1997; Yıldırım, 2000) ortaya koyulduğu gibi aile, arkadaş, öğretmenler gibi çeşitli sosyal destek kaynaklarının olumlu etkileri öğrencilerin akademik düzeylerinin yükselmesi ve kariyer hayatlarında başarılı kararlar almaları yönünde onlara çeşitli faydalar sağlayabilmektedir.

Araştırma sonuçları, ortaöğretim kurumlarında mesleki kariyer danışması yapan psikolojik danışmanlarına benlik saygısı ve algılanan sosyal destek gibi değişkenlerin kariyer karar verme öz-yeterliği üzerindeki etkisine dair bilgilendirme yapılabilir. Algılanan sosyal desteğin alt boyutlarının görece önem sırasına göre aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve özel birinden algılanan sosyal destek olduğu görülmüştür. Hangi sosyal destek kaynağının kariyer kararı üstünde daha etkili olduğunun bilinmesi lise öğrencilerinin okula adaptasyon sağlamalarını kolaylaştırabilir. Sosyal destek ve benlik saygısının geliştirilmesiyle ilgili eğitim fakültesindeki öğrenim gören öğretmen adaylarına çeşitli seminerler veya bu konularla ilgili öğretmenlere yönelik hizmet içi eğitimler verilebilir. Bunun yanı sıra ebeveynlere yönelik, sosyal desteği geliştirmek ve çocuklarının benlik saygısı düzeylerinin artmasına yardımcı olmak için çeşitli seminer ve eğitim programları düzenlenebilir. Okul içinde veya dışında öğrencilerin birbirlerini daha yakından tanınması, samimi ve olumlu ilişkiler kurabilmesi için çeşitli sosyal faaliyetlere yer verilebilir.

Benlik saygısı, aileden algılanan sosyal destek, arkadaştan algılanan sosyal destek ve özel birinden algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliği üzerindeki olumlu etkisinin ortaya koyulduğu ve bununla sınırlandırıldığı çalışmada, araştırmacılara yönelik olarak; kariyer karar verme öz-yeterliğini etkileyen diğer değişkenlerin bulunabilmesi için bireyin genel öz-yeterliği, kişilik özellikleri, akademik başarıları gibi farklı değişkenleri içeren yeni araştırmaların yapılmasının yararlı ve etkili olacağı düşünülmektedir.

Son olarak, araştırmada kariyer karar verme öz-yeterliği ve benlik saygısının yordayıcılarından birinin de cinsiyet olduğu ortaya çıkmıştır. Çalışmanın bulguları, erkeklerdeki kariyer karar verme öz-yeterliği ve benlik saygısının kızlarınkine göre

farklılaştığını göstermesi açısından önemlidir. Bulgulara göre erkeklerin kariyer karar verme öz-yeterliği ve benlik saygısı düzeylerinin kızlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu bulgular ışığında, psikolojik danışmanlara kariyer karar verme öz-yeterliği ve benlik saygısı düzeylerini arttırmaya yönelik özellikle kız öğrencilere seminerler vermesi önerilebilir.

Makalenin Bilimdeki Konumu (Yeri)

Eğitim Bilimleri / Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı

Makalenin Bilimdeki Özgünlüğü

Ortaöğretim öğrencilerinde benlik saygısı ve algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme öz-yeterliğinin yordayıcı rolü daha önce incelenmemiştir. Ülkemizde ve dünyada kariyer karar verme öz-yeterliği ile ilgili daha fazla çalışma yapılmasının da alanyazına büyük katkı sağlayacağı düşünülmektedir

Kaynaklar

- Aksayan, S., & Gözüm, S. (1999). Öz etkililik-yeterlik ölçeğinin Türkçe formunun güvenilirlik ve geçerliği. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokul Dergisi*, 1, 21-34.
- Allen, S. F., & Stoltenberg, C. D. (1995). Psychological separation of older adolescents and young adults from their parents: An investigation of gender differences. *Journal Of Counseling & Development*, 73 (5), 542-546.
- Altıntaş, E., Özdemir, A., & Kerpiç, A. (2012). Öğretmen adaylarının matematik okuryazarlığı öz-yeterlik algılarının bölümlere göre karşılaştırılması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 26-34.
- Antonucci, T. C., & Jackson, J. S. (1987). Social support, interpersonal efficacy, and health: A life course perspective. In L. L. Carstensen & B. A. Edelstein (Eds.). *Pergamon general psychology series. Handbook of Clinical Gerontology*, 146, 291-311.
- Aşkar, P., & Umay, A. (2001). İlköğretim matematik öğretmenliği öğrencilerinin bilgisayarla ilgili öz-yeterlik algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-8.
- Avşaroğlu, S. (2007). *Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı, karar verme ve stresle başa çıkma stillerinin benlik saygısı ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.

- Ayyash-Abdo, H., & Alamuddin, R. (2007). Predictors of subjective well-being among college youth in Lebanon. *The Journal of Social Psychology, 147*(3), 265-284.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4*(37), 86-95.
- Bahadır, R. Y. (2018). *Lise öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik beklentilerinin anne baba tutumları ve başa çıkma stilleri açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Balkıs, M., & Duru, E. (2010). Akademik erteleme eğilimi, akademik başarı ilişkisinde genel ve performans benlik saygısının rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 27*, 159-170.
- Bandura, A. (1993). Perceived self-efficacy in cognitive development and functioning. *Educational Psychologist, 28*(2), 117-148.
- Başer, Z. (2006). *Aileden algılanan sosyal destek ile kendini kabul düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi: üniversite öğrencileri üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Baybek, H., & Yavuz, S. (2005). Muğla üniversitesi öğrencilerinin benlik saygılarının incelenmesi. *Muğla Üniversitesi SBE Dergisi, 14*, 74-95.
- Bergeron, L. M., & Romano, J. L. (1994). The relationships among career decision-making self- efficacy, educational indecision, vocational indecision, and gender. *Journal of College Student Development, 35*, 19-24.
- Bozgeyikli, H. (2004). Meslek kararı verme yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11*, 222-234.
- Bozgeyikli, H. (2005). *Mesleki grup rehberliğinin ilköğretim 8. sınıf öğrencilerinin meslek kararı vermede kendilerini yetkin görme düzeylerine etkisi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bozgeyikli, H., Bacanlı, F., & Doğan, H. (2009). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinin mesleki karar verme yetkinliklerinin yordayıcılarının incelenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 21*, 126-136.
- Caldwell, R. A., & Bloom, B. L. (1982). Social support: Its structure and impact on marital disruption. *American Journal of Community Psychology, 10*(6), 647-667.
- Cantürk-Günhan, B., & Başer, N. (2007). Geometriye yönelik öz-yeterlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 33*, 68-76.

- Cha, K. H. (2003). Subjective well-being among college students. *Social Indicators Research* 62(1), 455-477.
- Coopersmith, S. (1967). *The antecedents of self-esteem*. San Francisco: W.H. Freeman and Company.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerin cinsiyetlerine ve ana baba tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 415-431.
- Çolakakadığı, O. (2003). *Ergenlerde karar verme ölçeğinin uyarlama çalışması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Deveci, F. (2011). *Ergenlerde karar verme stilleri ile algılanan sosyal destek düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Di Fabio, A., Palazzeschi, L., Asulin-Peretz, L., & Gati, I. (2013). Career indecision versus indecisiveness: associations with personality traits and emotional intelligence. *Journal of Career Assessment*, 21, 42-56.
- Diener, E., Oishi, S., & Lucas, R. E. (2003). Personality, culture, and subjective well-being: emotional and cognitive evaluations of life. *Annual Review of Psychology*, 54(1), 403-425.
- Duygun, T., & Sezgin, N. (2003). Zihinsel engelli ve sağlıklı çocuk annelerinde stres belirtileri, stresle başa çıkma tarzları ve algılanan sosyal desteğin tükenmişlik düzeyine olan etkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 18(52), 37-52.
- Eker, D., Arkar, H., & Yıldız H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Eldeklioğlu, J. (2016). Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(11), 7-13.
- Erikson, E. H. (1984). *İnsanın sekiz çağı*. (Çev. T. B. Üstün, V. Sar). Ankara: Birey ve Toplum Yayınları.
- Franco, N., & Levitt, M. J. (1998). The social ecology of middle childhood: family support, Friendship quality and self-esteem, *Family Relations*, 47(4), 315-321.
- Garcia, P. R. J. M., Restubog, S. L. D., Toledano, L. S., Tolentino, L. R., & Rafferty, A. E. (2012). Differential moderating effects of student-and parent-rated support in relationship between learning goal orientation career decision making self-efficacy. *Journal of Career Assessment*, 20(1), 22-33.

- Gati, I., Gadassi, R., Saka, N., Hadadi, Y., Ansenberg, N., Friedmann, R., & Asulin Peretz, L. (2012). Emotional and personality-related aspects of career decision-making difficulties: facets of career indecisiveness. *Journal of Career Assessment, 19*, 3-20.
- Gati, I., Krausz M., & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of career decision making difficulties. *Journal of Counselling Psychology, 43*, 510-526.
- Gianakos, I. (2001). Predictors of career decision-making self-efficacy. *Journal of Career Assessment, 9*(2), 101-114.
- Gloria, A. M., & Hird, J. S. (1999). Influences of ethnic and no ethnic variables on the career decision-making self-efficacy of college students. *The Career Development Quarterly, 48*, 157-174.
- Güloğlu, B., & Kararımak, Ö. (2010). Üniversite öğrencilerinde yalnızlığın yordayıcıları olarak benlik saygısı ve psikolojik sağlamlık. *Ege Eğitim Dergisi, 11*(2), 73-88.
- Kapçı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37*(1), 1-13.
- Karasar, N. (2012). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaşık, D. Z. (2009). *Ergenlerde karar verme stilleri ve algılanan sosyal destek düzeylerinin sosyal yetkinlik beklentisi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kılınçer, A. S., & Tuzgöl Dost, M. (2014). Üniversite öğrencilerinin romantik ilişkilerinde algıladıkları istismar. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 5*(42), 160-172.
- Koyuncu, A. (2015). *Kariyer kararı yetkinlik beklentisinin yordayıcıları olarak kaygı ve öznel iyi oluş*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi, Konya.
- Kozaklı, H. (2006) *Üniversite öğrencilerinde yalnızlık ve sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkilerin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mersin Üniversitesi, Mersin.
- Kutsal, D., & Bilge, F. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim Dergisi, 37*(164), 284-296.
- Kuzgun, Y. (2014). *Meslek rehberliği ve danışmanlığına giriş*. (6.baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ladd, G. W. (1990). Having friends, keeping friends, making friends, and being liked by peers in the classroom: predictors of children's early school adjustment? *Child Development, 61*, 1081-1100.

- Lee, S. A., & Park, H. S. (2012). Influence of temporal distance on the perceived importance of career-related self-efficacy and outcome expectations. *Journal of Career Development Quarterly*, 60(3), 194-206.
- Lent, R. W., Brown, S. D., & Hackett, G. (1994). Toward a unifying social cognitive theory of career and academic interest, choice, and performance [monograph]. *Journal of Vocational Behavior*, 45, 79-122.
- Lepora, S. J. Evans, G.W. Schneider, M. L. (1991). Dynamic Role of Social Support in The Link Between Chronic Stress And Psychological Distress. *Journal of Personality and Social Psychology*, 61(6), 899-909
- Mallinckrodt, B. (1988). Student retention, social support, and dropout intention: comparison of black and white students. *Journal of College Student Development*, 29(1), 60-64.
- Mann, L. M., Radford, P., Burnett, S., Ford, M., Bond, K., Leung, H., Nakamura, G., Vaukhan, Y. G. (1998). Cross-cultural differences in self-reported decision-making style and confidence. *International Journal of Psychology*, 33(5), 325-335.
- Morrison, G. M., John, L., Stephanie, S. M., Douglas, C. S. & Keith, W. (1997). Sources of support for school-related issues: choices of hispanic adolescents varying in migrant status. *Journal of Youth and Adolescence*, 26(2), 233-251.
- Özden, K. (2014). *Üniversite öğrencilerinde psikolojik iyi oluşun psikososyal yordayıcılarının sosyal bilişsel kariyer kuramı açısından incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 459-477.
- Öztemel K. (2013) Lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerinin yordayıcıları olarak algılanan sosyal destek ve cinsiyet. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(3), 241-257.
- Öztemel, K. (2013). Testing the validity of the emotional and personality-related career decision-making difficulties questionnaire in Turkish Culture. *Journal of Career Development*, 40, 390-407.
- Pişkin, M. (2016). Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya. (8.baskı). Binnur Yeşilyaprak (Ed.), *Kariyer gelişim sürecini etkileyen faktörler* içinde (s. 44-78). Ankara: Pegem Akademi.
- Robins, R.W., & Trzesniewski, K. H. (2005). Self-esteem development cross the lifespan. *American Psychological Society*, 14(3), 158-162.

- Rosenberg, M. (1965). *"Society and the adolescent self-image"*. New Jersey: Princeton University Press.
- Rosenfeld, L. R., & Richman, J. M. (1998). Low social support among at-risk adolescent. *Social Work In Education, 20*(4), 245-260.
- Sarı, S. V., & Şahin, M. (2013). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleğe karar verme öz-yeterliklerini yordamada umut ve kontrol odağının rolü. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 21*(1), 97-110.
- Saygın, Y. (2008). *Üniversite öğrencilerinin sosyal destek, benlik saygısı ve öznel iyi oluş düzeylerinin incelenmesi.*(Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Sevindik, T., Yeşil, G., Sevindik, F., & Açık Y. (2007). Üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile öz-etkililik yeterlik arasındaki ilişki. *E-Journal of New World Science Academy, 2*(2), 14-21.
- Stokes, J. P., & Wilson, D. G. (1984). The inventory of socially supportive behaviors: dimensionality, prediction, and gender differences. *American Journal of Community Psychology, 12*(1), 53-69.
- Super, D. E., & Overstreet, P. L. (1960). *The vocational maturity of ninth grade boys.* NY: Theacher College, Columbia University.
- Şeker, G. (2013). *Lise öğrencilerinde meslek kararı verme yetkinliği ve kariyer denetim odağının incelenmesi.* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Taşdelen-Karçkay, A., Bakalım, O., & Sanlı Ş. (2015). *Career decision self-efficacy scale – short form: a psychometric evolution of Turkish version.* Unpublished manuscript.
- Tatlılıoğlu, K. (2014). Üniversite öğrencilerinin karar vermede özsaygı düzeyleri ile karar verme stilleri arasındaki ilişkinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2*(1), 150-170.
- Taylor, K. M., & Popma, J. (1990). An examination of the relationships among career decision-making self-efficacy, career salience, locus of control, and vocational indecision. *Journal of Vocational Behavior, 37*(1), 17-31.
- Taylor, K.M., & Betz, N. E. (1983). Applications of self-efficacy theory to the understanding and treatment of career indecision. *Journal of Vocational Behavior, 22*, 63-81.
- Terzi, Ş. (2016). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3*(29), 2-11.

- Ulaş, Ö., & Yıldırım, İ. (2016). Kariyer kararı verme yetkinlik ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6(45), 77-90.
- Ulaş, Ö. (2016). *Kariyer kararı verme öz-yetenliği: bir model testi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ünüvar, A. (2003). *Çok yönlü algılanan sosyal desteğin 15-18 yaş arası lise öğrencilerinin problem çözme becerisine ve benlik saygısına etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Whiston, S. C., & Keller, B. K. (2004). The influences of the family of origin on career development: a review and analysis. *The Counselling Psychologist*, 32(4), 493-568.
- Yenice, N. (2012). Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 39, 36-58.
- Yeşilyaprak, B. (2016). *Mesleki rehberlik ve kariyer danışmanlığı: Kuramdan uygulamaya*. (8.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Yıldırım, İ. (1997). Algılanan sosyal destek ölçeğinin geliştirilmesi güvenilirliği ve geçerliği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13, 81-87.
- Yıldırım, İ. (2000). Akademik başarının yordayıcısı olarak yalnızlık, sınav kaygısı ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 167-176.
- Yıldırım, İ. (2004). Depresyonun yordayıcısı olarak sınav kaygısı, gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, 241-250.
- Yıldırım, İ. (2006). Akademik başarının yordayıcısı olarak gündelik sıkıntılar ve sosyal destek. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 258-267.

Summary

Problem Statement: One of the concepts which can be counted as the strengths of individuals is self-efficacy. Self-efficacy is associated with many variables in its surroundings such as achievement performance, motivation resources, self-regulation ability, affectivity and psychological stress as well as control over the actions performed by the individual (Ulaş, 2016). The individual always tries to understand the cause of his inner world and his behavior. At this point, self-esteem becomes a part of individual behavior and can guide the inner journey of the individual. It is seen that there are different definitions for understanding self-esteem. According to Rosenberg (1965), while self-esteem is the positive and negative thought of the individual towards himself, it is a process of interpretation about his own value and reputation (Avşaroğlu, 2007) made by the individual, according to Coopersmith (1967).

Perceived social support is the general assessment of individual whether the social connections are sufficient about social support (Sorias, 1998) and the belief that the individuals develop a sense of affiliation to a social system in which they believe to be loved, protected, and receive real help (Lepora, Evans and Schneider, 1991).

As a result of the literature review, it was found that the variables such as self-confidence, competence, and perceived social support had an impact on career decision-making self-efficacy. According to the findings of many studies, the increase in the levels of perceived social support, self-confidence and self-efficacy emotions positively affect the levels of career decision-making self-efficacy of students. In addition, there is a need for studies regarding the relationship between career decision-making self-efficacy and self-esteem. The majority of the samples in available researches are composed of university students. Considering that the profession decision-making process is mostly discussed at the secondary school level in our country, there is a need for the studies to be carried out on the issue in question. Therefore, one of the variables of this study was selected as self-esteem and the other was selected as perceived social support and the sample was determined as secondary education students.

Purpose of the Study: In this study, it is aimed to examine the predictor roles of self-esteem and perceived social support in career decision-making self-efficacy of secondary education students. From this point of view, the answers to the following questions were sought. The question sentences which were made are as follows:

1. Do self-esteem and perceived social support predict career decision-making self-efficacy at a significant level?

2. Do social support from friends, family and private individuals which are the sub-dimensions of perceived social support predict career-decision-making self-efficacy of secondary education students at a significant and similar level?

Method (s):For this purpose, the study was conducted in accordance with the relational screening model. The study group of the research consisted of totally 417 students (249 females - 168 males) who were studying at 9th, 10th and 11th grade of three different secondary schools in the city center of Uşak in 2016-2017 academic years and accepted to participate voluntarily. The distribution of participants in accordance with grade is as follows: 64 of participants were at 9th grade (15%), 97 were at 10th grade (23%) and 256 were at grade 11th grade (61%). The ages of the participants ranged from 14 to 18 years and the mean age of the group was 16 years.

Findings: When we consider the multiple regression analysis which was carried out regarding the predictive role of the self-esteem and perceived social support in career decision-making self-efficacy, it was reached to the conclusion that self-esteem predicted career decision-making self-efficacy at statistically significant level ($F = 136.37$, $R = .497$, $R^2 = .247$, $p < .01$). It was found that self-esteem explained approximately 24% of the total variance of career decision-making self-efficacy. This finding shows that as the self-esteem levels of secondary education students increase, their career decision-making self-efficacy levels also increase.

Moreover, it was seen that all of the sub-dimensions together (perceived social support from family, perceived social support from friend and perceived social support from a specific person) which constitute the perceived social support were found to predict career decision-making self-efficacy at statistically significant level ($F = 17.334$, $R = .334$, $R^2 = .112$, $p < .01$). It was found that all dimensions of perceived social support together explained approximately 11 % of the total variance of career decision-making self-efficacy.

Discussions:The results of the study showed that there was a positive directional relationship between the career decision-making self-efficacy and the self-esteem and perceived social support variables in secondary education students. In addition, the sub-dimensions of self-esteem and perceived social support (perceived social support from family, perceived social support from friends and perceived social support from a specific person) were predictive on career decision-making self-efficacy. However, the findings of the study showed that the career

decision-making self-efficacy and self-esteem differed significantly in favor of male students, but perceived social support did not differ significantly in accordance with gender.

Whiston, 2004 emphasized the importance of personality variables such as self-efficacy in career decision making. In this study in which the variables predicting career decision-making self-efficacy were investigated, it was seen that self-esteem significantly explained the career decision-making self-efficacy. It can be said that career decision-making self-efficacy levels of students have an undeniable relationship with their self-esteem levels. In other words, it can be said that self-esteem positively affects career decision-making self-efficacy. It can be said that the studies in the literature (Çolakkadıoğlu, 2003; Avşaroğlu, 2007; Gati, Gadassi, Saka, Hadadi, Ansenberg, Friedmann, Asulin Peretz 2012; Tatlılıoğlu, 2014) support the current research findings.

Conclusions and Recommendations: The results of the research can provide information about the effect of variables such as self-esteem and perceived social support on the career decision-making self-efficacy to psychological counselors who make vocational career consultations in secondary education institutions. In the order of perceived relative importance, the sub-dimensions of the perceived social support were found to be the perceived social support from the family, the perceived social support from friends and the perceived social support from a specific person. Knowing which social support resource is more effective on the career decision can make it easier for high school students to adapt to school. Various seminars related to the development of social support and self-esteem can be given to the prospective teachers studying at the faculty of education, or in-service trainings can be given for teachers related to these subjects. In addition to this, various seminars and training programs towards parents can be organized to develop social support and to help increase the self-esteem levels of children. Various social activities can be included in the school in order that the students can get to know each other more closely and establish sincere and positive relations.

In the study in which the positive effects of self-esteem, perceived social support from family, perceived social support from friend, and perceived social support from a specific person on the career decision-making self-efficacy were put forth, and which was limited with this issue; it is thought that it will be useful and effective to conduct new researches including different variables such as general self-efficacy, personality traits and academic achievements of the individual in order to find other variables that affect career decision-making self-efficacy for researchers. Additionally, the further studies to be conducted on career decision-making self-

efficacy conduct in our country and the world is thought to make a significant contribution to the literature.

Finally, it was revealed in the research that gender is one of the predictors of self-esteem and career decision-making self-efficacy. The findings of the study are important in terms of showing that the self-esteem and career decision-making self-efficacy of males differ more than females. According to the findings, it was seen that the career decision-making self-efficacy and self-esteem levels of males were higher than females. In light of these findings, psychological counselors may be advised to give seminars especially to female students for increasing their career decision-making self-efficacy and self-esteem levels.